

Departementaal-vertrouwelijk

Duiding Maatschappelijke impact COVID-19 (nr. 15)

Kerneenheid
Analyse

Maandag 11 januari 2021 - geactualiseerd tot 11.30 uur

Duiding

- Het ligt in de lijn der verwachting dat kabinetsplannen voor de lockdown zullen uitlekken voordat zij officieel zijn afgekondigd, mogelijk met toenemende maatschappelijke onrust tot gevolg.
- Ondanks teleurstelling over de eerste uitgelekte berichten van de verlenging van de lockdown en aanhoudende negatieve berichtgeving rondom de vaccinatiestrategie van het kabinet, blijft er over het algemeen steun voor de huidige of strengere maatregelen. Wel leeft het beeld van een 'zwabberend' en niet-eenduidig beleid. Indien er bij vaccinatie aan nog meer (beroeps)groepen voorrang wordt verleend kan dit bijdragen aan dit beeld.
- De roep om perspectief vanuit de horeca en ondernemers wordt steeds sterker. Het lijkt erop dat bij een kleine minderheid bereidheid tot burgerlijke ongehoorzaamheid ontstaat (door zaken toch te openen).
- Door het uitblijven van duidelijke effecten van de lockdown en negatieve berichtgeving rondom de vaccinstrategie kunnen twijfels over de effectiviteit van de kabinetsstrategie toenemen. Een onverminderd hoog aantal besmettingen zet het draagvlak voor de huidige lockdown onder druk.
- Uitingen van maatschappelijk ongenoegen blijven beperkt in omvang en ernst; er bestaat een significante discrepantie tussen de online en offline uitingen. Ondanks de vele uitingen van ongenoegen en haat op sociale media blijven demonstraties doorgaans kleinschalig. De vreedzame demonstratie in Haarlem op 3 januari met 1,500 aanwezigen was wat betreft omvang een uitzondering.
- Sociale media brengen gelijkgestemden samen en bieden een podium aan felle uitingen van ongenoegen en woede, maar werken tevens als rem voor offline manifestaties. Ze zijn vrijblijvend en vluchtig; met een online uitlaatklep is geen concrete actie meer nodig om het gevoel te hebben kritisch en politiek relevant te zijn. Nieuwe (kleinschalige) demonstraties, maar ook ongeregelde of radicale acties van individuen of kleine groepen, zijn niet uit te sluiten.
- Eerder bestond zorgelijke aandacht van hackers voor vaccinontwikkelaars en -beoordelaars, ziekenhuizen, supply chain, enzovoorts. Hoewel het momenteel even rustig lijkt, is aannemelijk is dat desinformatiecampagnes over bijvoorbeeld vaccins en cyberaanvallen zullen blijven plaatsvinden. Sinds het uitbreken van de pandemie worden wereldwijd ziekenhuizen en laboratoria gehackt; de ontwikkeling en verspreiding van vaccins versnelt dit. Informatie over onder meer het virus, vaccins of logistiek is waardevol voor bepaalde landen, criminelen en/of tegenstanders van de maatregelen.

Situatiebeeld

Draagvlak voor de maatregelen

- Twijfel over de effecten van de huidige lockdown nemen toe door de hoge besmettingscijfers. Uit het IPSOS-onderzoek blijkt dat 71% van de bevolking een strengere handhaving van de maatregelen wenst.
- Er is overwegend brede steun voor de COVID-maatregelen, maar op sociale media leven diverse zorgen over vaccins, de economische gevolgen voor diverse sectoren en de gevolgen van thuisonderwijs (risico op leerachterstanden, psychosociale gevolgen voor jonge kinderen, onwillige werkgevers en burn-outs ouders).
- Op basis van onderzoek onder 1000 Nederlanders naar de vaccinatiebereidheid door IPSOS, in opdracht van de NOS, blijkt dat 75% van de Nederlanders bereid is om zich te laten vaccineren. In december was dit op basis van eenzelfde onderzoek nog 69%. Ouderen tonen een hogere bereidheid dan jongeren. Veiligheid, zorgen over beperkte effectiviteit en angst voor bijwerkingen zijn redenen om niet te laten vaccineren.
- Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat er weinig draagvlak is voor een algehele vaccinatieplicht. Slechts een op de drie Nederlanders is hier voorstander van. Een meerderheid vindt het wel asociaal wanneer anderen zich niet laten vaccineren. Er is enige steun voor het voorstel om burgers met een 'vaccinatiebewijs' meer vrijheden te gunnen tijdens een nieuwe uitbraak van COVID-19. Iets meer dan de helft van de ondervraagden is hier voorstander van.
- Op sociale media leven toenemende zorgen over Britse en Zuid-Afrikaanse mutant COVID-19 en de werkzaamheid van de vaccins hierop. In Japan is een nieuwe variant van het virus aangetroffen bij vier mensen die vanuit Brazilië het land binnenkwamen, welke gedeeltelijk lijkt op de andere mutaties.
- Het vertrouwen in de politieke kopstukken is volgens IPSOS gelijk gebleven: ca. 66% voor Rutte en ca. 60% voor De Jonge. Het percentage dat Rutte en de Jonge een 'zeer slechte' score geeft is toegenomen met

respectievelijk 5% en 8%. Volgens een panel van Hart van Nederland (o.l.v. ██████████) heeft 44% van de ondervraagden minder vertrouwen gekregen in Minister de Jonge vanwege het vaccinatiebeleid.

- Er wordt meer gebruik gemaakt van de noodopvang op scholen dan tijdens de eerste golf. Sommige schoolbestuurders en de PO-raad maken hier uit op dat de rek bij een deel van de ouders er uit is. Het onderwijs verzoekt dit weekend ook om voorrang bij vaccinaties.
- Door het zonnige winterweer was het in veel natuurgebieden in Nederland afgelopen weekend te druk. In onder meer Noord-Brabant, Gelderland en Limburg is opgeroepen om niet meer te komen, in sommige gebieden zijn ruim honderd boetes uitgedeeld.
- De evenementensector en seizoenbedrijven willen snel duidelijkheid over de mogelijkheden dit jaar. De kermisbranche hoopt dit uiterlijk eind februari te weten. Grote evenementen en festivals voorzien grote financiële moeilijkheden bij een tweede verloren zomer. Sommigen zijn begonnen met voorbereidingen, maar anderen geven aan te wachten op duidelijkheid van de regering.

Maatschappelijk ongenoegen

- De in december aangekondigde actie van lokale afdelingen van Koninklijke Horeca Nederland, om op 17 januari open te gaan, is van de baan. De afdelingen achten dit onverantwoord en willen openen wanneer alle winkels weer open gaan. Wel neemt ongenoegen bij ondernemers toe. Op zondag 10 januari opende een ondernemer in Eindhoven zijn restaurant, welke op last van de politie werd ontruimd en gesloten. Niet-essentiële winkels geven aan door de lockdown vooral tegen problemen met onverkochte voorraad aan te lopen. Enkelen willen op 20 januari hun winkels weer openen, ongeacht de dan geldende maatregelen.
- De demonstratie tegen de beperkende maatregelen van 'Nederland in Opstand' op 10 januari in Hilversum, is vroegtijdig afgebroken omdat niet alle deelnemers zich aan de coronaregels hielden. Er waren ongeveer 500 personen op de been. Op het programma stonden toespraken van bekende actievoerders als ██████████ ██████████ ██████████. De communicatie tussen de actievoerders verliep vooral via gesloten apps. De organisatie betreurt het besluit en doet aangifte tegen de gemeente: ze willen alle kosten op Hilversum verhalen. 5.1.2e
- Op 10 januari vlogen twee vliegtuigen rond met anti-vaccinatie berichten, onder andere boven Amsterdam, Utrecht, Amersfoort, Hilversum en IJmuiden. Op spandoeken stond de groep Artsen voor Waarheid vermeld. De vliegtuigjes waren gehoord door één persoon die het niet eens is met het huidige beleid van de overheid. Volgens Pointer en de Groene Amsterdammer werkt de groep samen met internationale coronasceptici en complotdenkers en is gebaseerd op het Duitse 'Ärzte für Aufklärung'. Een van de initiatiefnemers schrijft onder meer voor Viruswaarheid, Gezond Verstand en Café Weltschmerz.
- Op sociale media worden zoals gebruikelijk oproepen gedaan voor nieuwe demonstraties tegen de coronamaatregelen:
 - Oproep tot een 'grote demonstratie' op 17 januari op het Museumplein in Amsterdam, 'tegen alles wat niet klopt onder dit kabinet', op Telegram (in de groep *Walk of freedom 2.0*) en Facebook (diverse actiepagina's). Ongeveer 1.400 mensen zijn geïnteresseerd of geven aan te gaan. De demonstratie is niet specifiek tegen het coronabeleid gericht, maar dit wordt wel vaak aangehaald. Dit zou dit een grote demonstratie kunnen worden, hoewel online 'likes' weinig zegt over de fysieke opkomst.
 - Ook voor zondag 14 februari wordt door actiegroepen en individuen op sociale media opgeroepen voor een demonstratie (op het Jaarbeursplein in Utrecht) tegen het kabinet, waarbij het verzet tegen de coronamaatregelen een grote drijfveer lijkt te zijn.
 - In de Telegramgroep van 'Nederland in Opstand' wordt vooruitlopend op de mogelijke verlenging of verzwaring van de lockdownmaatregelen door een enkeling gesproken over een 'startsein voor een burgeroorlog'.
- ██████████ het Steunpunt Boeren&Burgers pleit online voor het bezoeken van ziekenhuizen door groepen burgers, om te controleren of ze wel echt vol liggen met coronapatiënten. Er zou veel verwarrende berichtgeving zou zijn. ██████████ zegt 200 mensen nodig te hebben om uitsluitel te krijgen, maar krijgt in plaats van instemming en navolging met name kritiek en zelfs persoonlijke bedreigingen.
- Wel is op YouTube op 7 januari een video geplaatst van een korte actie door enkele actievoerders van 'Schiedam in Opstand' voor het Erasmus MC. Ze ontvouwen een spandoek met de tekst 'Stop de lockdown', roepen 'stop de vaccinatie', gaan met bezoekers in discussie en verkondigen dat er niks aan de hand is. 5.1.2e
- ██████████ Viruswaarheid heeft zich aangesloten bij de coronakritische partij Vrij en Sociaal Nederland. ██████████ staat derde op de lijst voor de Tweede Kamerverkiezingen en verwacht daar 35 zetels te kunnen halen. Dit leidt tot gemene reacties op sociale media: mede-actievoerders verwijten ██████████ deel te worden van 'het systeem' en noemen ██████████ ongeloofwaardig als leider van het verzet tegen de maatregelen, anderen denken dat ██████████ in het parlement meer invloed kan uitoefenen.
- Aan de andere kant van het actievoerend spectrum staat de groep 'Containment Nu!', die zich inzet vóór het indammen van COVID-19 en onderwijsveiligheid. Actievoerders zijn op 4 januari tegengehouden door de politie toen zij een manifestatie wilden houden bij de opslaglocaties voor COVID-vaccins in Oss. De actievoerders vonden dat het te lang duurde voordat begonnen werd met vaccineren. Zij wilden daarom met een koelwagen naar de opslaglocatie om vaccins op te halen en zelf te verdelen onder ziekenhuizen, verpleeghuizen en priklocaties. Er zijn vooralsnog geen signalen van andere acties rond opslag- of priklocaties. Eerder spraken mensen zich op sociale media ook al gericht uit tegen complotdenkers en virusontkenners, zo'n actie om het coronabeleid te 'steunen' is echter nieuw.